

6. Stine Engen: Friheden til at måtte være en idiot

Teksten er fra Information den 18. august 2017.

Stine Engen (f. 1990), journalist.

Til *The New Yorker*¹ forklarede forfatteren Chris Kraus², at da hendes roman *I Love Dick* udkom første gang i 1997, blev den selvudleverende, latterliggørende tone i bogen læst som et symptom på hendes dårlige selvtillid (fordi hun skrev om sig selv). »Folk bemærker det hele tiden,« sagde Kraus. »Hun er så selvhadende, hun har så ringe et selvbillede.' Hvis en mand gør nar ad sig selv, er det en joke. Hvis en kvinde gør det, er det patologi³, og hun har brug for terapi.«

Kraus ville skabe en kvindelig komisk taber og var villig til at bruge sig selv, sine egne fejl og dårlige sider til at forme rollen. Men bogens Chris Kraus, og måske også virkelighedens, er ikke et tragisk offer for sin omverden, men en antihelt.

Antihelten er ikke altid sjov og findes i mange afskygninger, men overordnet kan man sige, at antihelten fungerer som helten i historien, uden at stå som repræsentant for klassiske helteegenskaber som idealisme, mod eller moralsk overbevisning.

Selv om antihelten ikke er nogen ny skikkelse og er blevet brugt i litteraturen og historiefortællingen fra Thersites⁴ i *Iliaden*⁵ til Tony Soprano i *The Sopranos*⁶, har den kvindelige antihelt indtil for nylig været relativt ukendt. Men man behøver kun tage et hurtigt kig omkring sig for at få øje på strømmen af kvindelige antihelte i tidens popkultur. I tv-serien *Girls*⁷ er alle karaktererne usympatiske og selviske. Nogle gange er det næsten ulideligt at se med, fordi man er i så dårlig selskab. Den amerikanske komiker Amy Schumer⁸ har også haft stor succes de senere år ved at grine ad sig selv og andres måde at grine ad hende på.

Og det virker, som om opblomstringen af nye antihelte også har gjort noget ved måden, vi læser og forstår ældre kvindelige karakterer på. For eksempel har mange læsere gennem hele Vigdis Hjorths⁹ forfatterskab reageret med moralsk harnisk over de kvinderoller, hun portrætter – de drikker, svigter familien og lever ikke altid op til sine egne mål og principper. Ligesom i Kraus' tilfælde er Hjorths hovedpersoner flere gange blevet dømt uinteressante i deres håbløshed. Hvorfor gider man læse om fjollede, ukontrollerede kvinder? De senere år har Hjorth alligevel fået øget opmærksomhed og anerkendelse som forfatter, samtidig med at mediedækningen omkring hende er blevet mindre tabloid. Måske er vi blevet bedre til at læse kvindelige forfattere og er begyndt at se det universelle i at fejle og være umoralsk?

Skam som kritisk værktøj

En af de grundlæggende tematikker i Knausgårds¹⁰ seks bind lange kamp er den skam, han føler i spændet mellem behov og interesser som individ og samfundets

¹ *The New Yorker*: toneangivende amerikansk kulturelt og politisk tidsskrift.

² *Chris Kraus*: (f. 1955), amerikansk forfatter og filminstruktør.

³ *patologi*: sygdomslære, læren om de anatomiske sygdomsforandringer.

⁴ *Thersites*: person fra *Iliaden*.

⁵ *Iliaden*: græsk fortællende digt (epos) tillagt Homer, formentlig fra kort før 700 f.Kr.

⁶ *The Sopranos*: amerikansk gangster-serie fra 1999. Seriens hovedperson hedder Tony Soprano.

⁷ *Girls*: amerikansk komedieserie fra 2012.

⁸ *Amy Schumer*: (f. 1981), amerikansk komiker.

⁹ *Vigdis Hjorth*: (f. 1959), norsk forfatter.

¹⁰ *Karl Ove Knausgård*: (f. 1968), norsk forfatter.

og familiens forventninger til ham. På samme måde som dette er interessant snarere end forkastelig, er det vel også det, når Vigdis Hjorth skriver om kvinder, der ikke lever op til disse idealer? Skammen siger noget om, hvilke kvaler vi alle står med i livet, når vi opvejer egne interesser og behov og skal handle rigtigt i relationerne omkring os. For hvem er ikke antihelt i sit eget liv? Hvem er det, der ikke skuffer sig selv, tænker onde tanker, er selvisk og principvklende?

Chris Kraus skriver i sine breve til Dick om borgerkrigen i Guatemala og reflekterer over den voksende fattigdom i USA. Til trods for den sociale bevidsthed lever hun alligevel af at leje dårlige lejligheder for at udleje dem videre til en højere pris. Hun beskriver sig selv som en hustler – en mislykket kunstner, der lever af andres penge. Hovedpointen er måske heller ikke, om det er komisk eller tragisk eller måske tragikomisk, at Chris vælger at leve på denne måde, men netop at hun vælger det. Hun er jo klar over, hvad hun gør, og hun skammer sig også over det, men vælger alligevel at fortsætte. Hvorfor er det så svært at læse denne skam som andet end forfatterens behov for at udstille sit selvhad?

En antihelt er nemlig kun en antihelt, hvis hun på et eller andet niveau er klar over sine handlingers mindre ideelle sider og står til ansvar for dem. Som *The New Yorker* skrev i sit interview med Kraus: »Der er ikke noget sjovt ved at fejle, hvis du er blevet hindret af diskrimination og sociale magtstrukturer. Hvis du ønsker, at folk skal grine, er du nødt til at fejle på egne præmisser.«

Vi har brug for idioter

Måske er du nødt til at fejle på egne præmisser, hvis du vil have, at folk skal forstå noget mere om, hvordan mennesker manøvrerer i verden. Hvis skam er en form for afstand mellem det ideelle og det reelle, er skamfølelsen netop et vigtigt kritisk værktøj, fordi det viser livet i mødet med de krav, vi har til os selv og i et fællesskab.